

گزارش تخصصی مربی و معاون پرورشی مدرسه :

**راهکارهای عملی در زمینه نماز - قرآن و راهبردهای
پرورشی در مدرسه**

فهرست مطالب

- ۵..... چکیده :
- ۵..... نکات کلیدی :
- ۶..... مقدمه :
- ۸..... بیان مسئله :
- ۸..... تعریف اصطلاحات :
- ۸..... نماز :
- ۹..... نماز جماعت :
- ۹..... عوامل تاثیر گذار بر روی دانش آموزان برای ترغیب و شرکت در نماز جماعت مدرسه :
- ۹..... الف) مسجد.....
- ۱۰..... مسجد مدرسه و محله.....
- ۱۰..... ۱. فضای مناسب و ظواهر خوب آن (احداث و زیباسازی مساجد و نمازخانه ها).....
- ۱۱..... ۲. نظافت و پاکیزگی مسجد مدرسه.....
- ۱۱..... ۳. وسایل صوتی، گرما زا و سرما زا.....
- ۱۱..... ۴. تصمیم گیری متمرکز.....
- ۱۲..... ۵. ایجاد امکانات فرهنگی ورزشی محله.....
- ۱۲..... ۶. استفاده از افراد خوش صدا در مسجد مدرسه.....
- ۱۲..... امام جماعت مسجد مدرسه.....
- ۱۲..... ثابت بودن.....

- توانایی علمی ۱۳
- نظم و انضباط ۱۳
- برخورداری مسجد از امام جماعت خوش خلق ۱۳
- بیان ساده و شیوا ۱۳
- ابتکار خلاقیت ۱۴
- احترام و تواضع ۱۴
- آراستگی ظاهری ۱۴
- توانایی جسمی ۱۵
- درک موقعیت سنی نوجوانان و جوانان ۱۵
- دوستی با دانش آموزان ۱۵
- رویکرد جوان گرایی در انتخاب امام جماعت مسجد ۱۵
- برنامه های فرهنگی مسجد ۱۶
- خانواده ۲۰
- مربی پرورشی مدرسه ۲۰
- سایر عوامل پیوند دهنده میان نماز و دانش آموزان ۲۱
- ترجمه و توضیح دعا ها و اذکار ۲۱
- بدون شک بیان قصه های لطیف و خاطرات زیبا و به یادماندنی ۲۱
- به کارگیری روش محبت ۲۱
- نتیجه گیری : ۲۲

پیشنهادات و راهکارهای عملی در زمینه : نماز ، قرآن و راهبردهای پرورشی ۲۲

راهکارهای لازم و اجرائی : ۲۲

منابع و مآخذ ۲۴

چکیده:

تعلیم و تربیت در دنیای کنونی، خواه ناخواه متأثر از دگرگونی های پرشتایی است که در دانش تجربی نو، سبک زندگی، تغییر نگرش ها و پیشرفت های فناوری بوجود آمده است. در چنین موقعیتی بدیهی است نظام تعلیم و تربیت کشور ما که؛ مترصد حفظ استقلال، هویت دینی و ملی است و بر اندیشه ها و آرمانها و مبانی تربیت اسلامی و ملی تأکید دارد با تهدیدها و چالش هایی مواجه باشد.

تمام سعی نظام آموزش و پرورش در جمهوری اسلامی بر آن است که تربیت دانش آموزان ماهیتی دینی داشته باشد اما گاهی این تلاش با دشواری ها روبروست که البته این موضوع در استان ها و شهرستان های مختلف متغیر است. این مقاله سعی دارد به بررسی بخشی از موانع، دشواری ها و چالش های پیش روی معاونین و مربیان تربیتی به عنوان «سربازان انقلاب» در دستگاه آموزش و پرورش بپردازد.

در این تحقیق سعی داریم راهبرد هایی برای شرکت دانش آموزان در نماز جماعت مدرسه ارائه دهیم .

نکات کلیدی:

نماز - فعالیت پرورشی - راهکارها

مقدمه •

نماز میراث تمامی انبیاء است هر پیامبری که مبعوث به رسالت شد. انسانها را به نماز دعوت کرد و به آن سفارش نمود. ((قرآن کریم در «سوره مریم آیه ۳۱ از دعوت به نماز حضرت عیسی (ع) و در آیات بعد از دعوت، به نماز حضرت اسماعیل (ع) یاد کرده است. در سوره طه خداوند به پیامبری (ص) می فرماید: «خانواده و پیروان خود را به نماز امر کن و در این دعوت شکیبا باش.»)) نماز کشتی نجات است که همه افراد بخصوص کودکان و نوجوانان ها و جوان ها را از طوفانها و خیزابها عبور می دهد و به ساحل آرامش و رستگاری می رساند.

نماز، تقدیم حمد و سپاس به درگاه خالق منان و کامل ترین پاسخ به عالی ترین نیاز انسان؛ فرصتی برای طراوت بخشیدن روح و پلی برای نیل به اوج کمال « نماز ». یعنی کمال جویی است . یکی از اساسی ترین ارکان حیات ، « نماز ». مطلق و زینت بخش شخصیت و منش مؤمنان است ، تمدن، فرهنگ، زندگی و تحرک جوامع انسانی است .

اگرچه نماز دارای اهمیت فراوان است، اما برگزار کردن نماز به جماعت اهمیت بیشتر دارد، زیرا نماز جماعت نمادی با ارزش از جامعه مطلوب اسلامی است که عناصری مانند رهبری، اتحاد و نظم را دربر می گیرد. بنابراین، مطالعه نماز جماعت و حکمتهای فراوانی که در آن نهفته، حایز اهمیت است. به همین دلیل، یکی از مهمترین مسائلی که فکر دینداران جوامع گوناگون بشری را به خود جلب کرده، این مسئله است که چگونه فرزندان جامعه را دیندار و نمازخوان کنند و آنها را از بهره های فراوان این ودیعه آسمانی پرنسیب سازند. پرستش حقیقتی است که در همه موجودات عالم وجود دارد و موجودی در عالم نیست که پرستنده حق نباشد. این حقیقت که گوشه هایی از رموز آن در عالم کشف و شهود برای عالمان راستین پدیدار گشته، در آیه شریفه ۴۳ سوره بنی اسرائیل این گونه آورده شده است: « وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَ لَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ »

«موجودی نیست که تسبیح گوی خداوند سبحان نباشد، لکن تسبیح آن ها را متوجه نمی شود»

بر پایی نماز در مدارس وظیفه ای خطیر و بسیار حساس است، زیرا مدارس جدای از ویژگیهای منحصر به فرد، محل تشویق، اضطراب، رقابت های نگران کننده توأم با شکست و پدیده های ناخوشایند دیگری است که هر کدام از آن ها به تنهایی قادر به تبدیل محرکهای خنثی به محرکهای شرطی نیرومند فراخوان اضطراب و حالات ناخوشایند روانی می باشند. بنابراین ایجاد اصلاحات بنیادی به منظور تغییر در نگرش دانش آموزان نسبت به مناسک جاری به ویژه نماز جماعت می تواند زمینه ساز تحولات اساسی در شخصیت دانش آموزان شود و نه تنها نگرش آنها را نسبت به صورت ظاهری عبادات بهبود بخشد. بلکه در جهت گیری اصولی به سوی ارزشهای انسانی آنها را هدایت نماید. بسیاری از مشکلات فردی و اجتماعی کاهش یافته و تهاجم فرهنگی بیگانه به نسل نوچندان کاری از پیش نخواهد برد و در زمینه فکری و اخلاقی از انحراف مصون خواهند ماند همه ی کودکان و نوجوانان، محتاج هدایتند و به یک برنامه ی صحیح زندگی نیاز دارند. این نیاز برآورده نمی شود، مگر با پرورش حس مذهبی، احیاء فطرت و فراهم نمودن زمینه های رشد و به کمال رساندن فضایل اخلاقی آنها که نماز کامل ترین پاسخ به عالی ترین نیاز انسان است.

در دین ما نماز به عنوان ستون دین تلقی شده و ملاک ارزش آدمی و قبولی کلیه ی اعمال و فرائض دیگر اوست و اگر درست اقامه گردد، به عنوان معراج مؤمن و رأس دین شمرده می شود، که نیاز به مداومت و محافظت دارد. بدون تردید، همه ی جوانان و نوجوانان، بالفطره استعداد پذیرش و انجام تکالیف مذهبی را دارند اما آنچه مهم است، چگونگی روش ها و ارائه شیوه های جذب آنها به سوی تکالیف مذهبی است. با اعتقاد بر این اصل بود که بر آن شدم تا دریابم که راهها و شیوه های جذب دانش آموزان به اقامه نماز جماعت، که عالی ترین ارتباط انسان با خداست، چیست؟

مربی تربیتی مدرسه باید انگیزه شرکت دانش آموزان در نماز جماعت مدرسه را فراهم نماید.

بیان مسئله :

باتوجه به این که نماز آرامش دهنده ی دلها ، اصلاح کننده فرد و اجتماع و پرچم اسلام است و عاملی است که موجب رهایی افراد از تنبلی ، گناه ، تباهی و دیگر رفتارهای زشت می شود ، و یکی از راههای تربیت دینی کودکان و نوجوانان ، یاد دادن نماز و شرکت دادن آنها در نماز جماعت می باشد .

۱- آیا دانش آموزانی که در نماز شرکت نمی کنند ، به نماز خواندن علاقه ای ندارند؟

۲- آیا نماز را بلد هستند؟

۳- آیا ممکن است در خانه ، یا مسجد روستا نماز بخوانند که در نماز مدرسه شرکت نمی کنند؟

۴- آیا ممکن است والدین آنها نماز نخوانند و به نماز خواندن فرزندانشان اهمیت ندهند؟

۵- آیا ممکن است مقدمات نماز مثل وضو را بلد نباشند؟

۶- آیا شرایط خواندن نماز جماعت را بلدند و اهمیت نماز جماعت را می دانند؟

۷- شاید وقت نماز و محل برگزاری نماز مدرسه مناسب نباشد ؟

۸- شاید نیاز است نمازمان را متنوع کنیم ؟

۹- یا شاید دلیل دیگری داشته باشد ؟

تعریف اصطلاحات :

نماز :

۱ - عبادت ، پرستش . ۲ - عبادت مخصوص مسلمانان که به طور وجوب پنج بار در ش بانه روز ادا کنند. (فرهنگ معین)

خدمت و بندگی . (جهانگیری) (رشیدی) (انجمن آرا). خدمتکاری . (غیاث اللغات) (برهان قاطع) (ناظم الاطباء). بندگی . اطاعت . فرمان برداری . (برهان قاطع) (ناظم الاطباء). (فرهنگ دهخدا)

در فارسی به معنی قداست ، کرنش ، تعظیم و تقدیس است . چنان که عربی آن : «صلاة» به معنی توجه ، روی آوردن و اهتمام به چیزی یا به کسی است ، گو این که برداشت از آن در موارد مختلف ، متفاوت است ، چنان که گفته اند : آن از خداوند ، رحمت ، و از ملائکه استغفار و از بشر دعا است . آری در کتاب و سنت به تکرار به معنی دعا آمده است : (و صلّ علیهم) (توبه: ۱۰۳) . یعنی آنها را دعا کن . و در حدیث نبوی آمده : «اذا دُعِيَ احدکم فلیجب ، فان کان صائما فلیصل ، وان کان مفطرا فلیطعم» . (صحیح مسلم: ۱۰۵۴/۲ ط الحلبی) که «فلیصل» در اینجا یعنی دعوت کننده را دعا کند . (دائرة المعارف دانستنیهای اسلامی)

در اصطلاح شرع عبارت است از عملی مخصوص ، مرکب از رکوع و سجود و قرائت و ذکر ، توأم با نیت و شرائط خاص ، که به تکبیر آغاز و به سلام ختم می گردد . (دائرة المعارف دانستنیهای اسلامی)

نماز جماعت :

نمازی که دسته جمعی خوانند و در آن به امام اقتدا کنند بدین گونه که یک نفر مسلمان (و به عقیده شیعه به شرط عدالت) به نماز ایستد و دیگران به وی اقتدا کنند . نماز جماعت از شعائر اسلام است . (دائرة المعارف دانستنیهای اسلامی)

منظور بنده در این پژوهش از واژه نماز و نماز جماعت همان زنگ برگزاری نماز جماعت در مدارس می باشد که در هنگام اذان ظهر با حضور دانش آموزان در محیط مدرسه برگزار می شود و هدف بنده این است که ببینم چگونه می توانم دانش آموزانم را به حضور فعال تر و بیشتر در این فریضه الهی ترغیب نمایم .

عوامل تاثیر گذار بر روی دانش آموزان برای ترغیب و شرکت در نماز جماعت مدرسه :

شیوه ها و راهکارهای عملی برای جذب نوجوانان و جوانان به مساجد : برای جذب جوانان به مساجد و نماز جماعت و شرکت در سایر برنامه های فرهنگی مساجد شیوه ها و عواملی وجود دارد که به برخی از آن ها اشاره می شود:

الف) مسجد

ب) هیأت امنای مسجد

ج) امام جماعت

د) برنامه های فرهنگی مسجد

ه) خانواده

ر) مدرسه

ز) سایر عوامل پیوند دهنده میان مسجد و جوانان

مسجد مدرسه و محله

مسجد و ویژگی های آن می تواند عامل جذابی به منظور گرایش نوجوانان و جوانان به آن باشد. این ویژگی ها و خصوصیات عبارتند از:

۱. فضای مناسب و ظواهر خوب آن (احداث و زیباسازی مساجد و نمازخانه ها)

مسئولان ذیربط در عصر کنونی باید در احداث مساجد تا حد زیادی مداخله کنند، انتخاب محل احداث نقشه ی مورد نظر، امکانات و فضای سبز آن و ... باید حساب شده و از روی اصول باشد؛ احداث مسجد در کوچه و پس کوچه ها و با مساحت کم، بدون دیگر امکانات سوت و کور است و رغبتی در دل جوانان و نا آشنایان به مسجد ایجاد نخواهد کرد. مسجد و نمازخانه باید احساسات و خاطره های زیبا و به یاد ماندنی را برای همه به ویژه نوجوانان و جوانان تداعی کند. لذا باید تدابیری اتخاذ شود که نوجوانان و جوانان، مسجد را محل آرامش بخش، زیبا و دوست داشتنی بدانند تا با انگیزه و علاقمندی بیشتر به آن روی آورند. استفاده از ظرفتهای خاص معماری زیبای سنتی ایرانی - اسلامی در فضای درونی و بیرونی مساجد با توجه به روحیه زیبای نوجوانان می تواند احساسات و خاطرات خوشایند را در نوجوانان و جوانان زنده کند و این خود عاملی برای جذب جوانان به سوی مسجد می باشد. جوان زیبایی را می پسندد و با توجه به فطرت پاک خود به سوی آن گرایش پیدا می

کند. یکی از ضرورت‌ها، زیبایی مساجد و توجه به روح زیبا شناختی در معماری آن است. این حس زیبا اگر در روح مسجد دیده شود، جوانان از آن استقبال می‌کنند.

۲. نظافت و پاکیزگی مسجد مدرسه

تمیزی و پاک بودن از جمله عواملی به شمار می‌رود که باعث گرویدن جوانان به مسجد و نماز می‌شود، لذا مسوولان مسجد باید در خصوص غبار رویی، نظافت منظم روزانه یا هفتگی، شستن فرش‌ها و عطر افشانی اقدام کنند. نظافت دستشویی، ایجاد امکانات بهداشتی نظیر صابون، مایع ضد عفونی‌کننده، آب گرم در زمستان‌ها و شستشوی مرتب و منظم محیط دستشویی‌ها و به کار بردن خوشبوکننده‌های مناسب از ضروریات مساجد است.

۳. وسایل صوتی، گرمازا و سرمازا

مسائل ناخوشایندی مثل نامناسب بودن صدای بلند گوها، سرد یا گرم بودن بیش از حد مسجد، تنظیم نامناسب نور در مسجد و دیگر عواملی از این قبیل باعث ایجاد سابقه‌ی ذهنی منفی در اذهان افرادی که به مسجد می‌روند، شده و موجبات نارضایتی و گریز جوانان از مسجد است. رفع این مشکل مدیریت مدیران هیأت امنای مسجد و افراد اداره‌کننده امورات و مناسبت‌های مسجد را می‌طلبد.

۴. تصمیم‌گیری متمرکز

مؤمنان و نمازگزاران و مسوولان مربوط می‌توانند به منظور تنظیم برنامه‌ها و امور مساجد و جلوگیری از پراکندگی و تعدد تصمیم‌گیری‌ها، با انتخاب تعدادی از افراد جوان و متعهد و حتی المقدور متخصص، همچنین ریش‌سفیدان با نظارت امام جماعت در قالب هیأت امناء، امور مساجد را با صلابت و برنامه‌ریزی منسجم اداره کنند.

۵. ایجاد امکانات فرهنگی ورزشی محله

مسوولان و گردانندگان مساجد می توانند با تهیه و تخصیص امکانات فرهنگی از قبیل : کتابخانه، کامپیوتر، سالن مطالعه، تشکیل گروه های تواشیح، سرود، همخوانی قرآن و تشکیل جلسات آموزش قرآن در دوره های گوناگون، کلاس های تقویتی رایگان و کلاس های آموزشی دیگر، باعث جذب جوانان به مساجد شوند.

۶. استفاده از افراد خوش صدا در مسجد مدرسه

استفاده از قاریان قرآن و مؤذن های مسن و افراد بد صدا در بعضی از اوقات در مساجد باعث دفع جوانان از مساجد می شود. مسوولان مسجد در جهت جذب نوجوانان و جوانان به مسجد باید از مؤذنان، قاریان و مداحان خوش صدا، جذاب و جوان استفاده نمایند..

امام جماعت مسجد مدرسه

امام جماعت در هر مسجد عاملی مهم در پیشرفت و ترقی مسجد به شمار می رود و چنانچه دارای شرایط لازم باشد، تأثیری به سزا در تحولات مثبت در جوانان و در نتیجه گرایش آنان به مساجد خواهد داشت، این صفات از این قرار است :

ثابت بودن

شناخت امام جماعت از مسجد، مؤمنان محل و نمازگزاران و ... از جمله اموری است که در عملکرد وی نقشی مهم دارد، خصوصیات و اوضاع خاص هر محل و اهالی آن باعث می شود که وی تصمیم مقتضی اتخاذ کند و در راه اجرای آن گام بردارد که ثابت بودن امام جماعت در مسجد محل این مسأله را عملی می سازد.

توانایی علمی

از عواملی که می تواند در جذابیت امام جماعت مؤثر باشد، توانایی و اندوخته های علمی اوست، چرا که ممکن است سؤالی از طرف جوانان در حیطه ی تخصصی او مطرح شود تا او با استفاده از معلومات خود در زمینه های مختلف از جمله جامعه شناسی و روان شناسی جوانان و غیره، پاسخ دهد. طبیعتاً قدرت علمی روحانی مسجد باعث اطمینان و اعتماد مردم، به خصوص جوانان می شود و آنان نیز همواره سعی می کنند در مواقع لزوم با او ارتباط برقرار سازند و با اطمینان خاطر و طیب نفس با وی معاشر باشند و از کمالات و معلومات او بهره مند شوند.

نظم و انضباط

امام جماعت ضرورت دارد که در کلیه ی کار های مربوط به مسجد نظم و انضباط را مراعات کند، به موقع به مسجد بیاید، نماز را اقامه کند و اوقات سخنرانی و ارشاد مردم را تنظیم و با توجه به حال حضار مطالب خود را بیان کند و از ذکر مطالب اضافی و اطاله ی کلام خودداری ورزد.

برخورداری مسجد از امام جماعت خوش خلق

عامل دیگری که می تواند جوانان را به سوی مسجد جذب کرده و به ترویج فرهنگ نماز کمک کند، ویژگیهای شخصیتی و رفتاری امام جماعت مسجد است. خلق و خوی نیکوی امام جماعت مسجد و مهارت اجتماعی او در برقراری ارتباط با نمازگزاران فوق العاده مؤثر است. اگر رفتار مناسب و حاکی از احترام مشاهده نمایند، به نماز علاقمند می شوند.

بیان ساده و شیوا

مطالبی که امام جماعت بیان می کند، باید حتی المقدور ساده و شیوا باشد و از تلفظ کلمات و جملات عجیب و غریب و نا مانوس بپرهیزد، چرا که عمده ی مخاطبان وی بی سواد، کم سواد و نا آشنا به کلمات تخصصی

هستند، در غیر این صورت با توجه به روحیه ی جوانان و کم ظرفیت بودن آنان، خستگی و کسالت بر آنها عارض می شود.

ابتکار خلاقیت

برخی از امامان جماعت هنگام سخنرانی آموخته های علمی خود را همان گونه که فرا گرفته اند، بیان می کنند، در حالی که می توانند با ذکر مثال ها و حکایت های تاریخی، مطالب و کلمات قصار، شوخ طبعی و داستان های شیرین را با رعایت نکات روانشناسی جوانان به گونه ای زیبا و جذاب تر عرضه کنند.

احترام و تواضع

همیشه با احترام به دیگران و داشتن حالت تواضع در مقابل هموعان، نوعی ارادت قلبی دیگران را در حق خود جذب می کنیم، حال اگر تواضع و احترام از جانب روحانی و رهبر معنوی، آن هم با جوانان که دارای قلبی پاک و جویای محبت هستند، صورت گیرد، قطعاً موفقیت های چشمگیری به دست خواهد آمد. این روش از جمله طرق تبلیغ عملی است که در تاریخ صدر اسلام خصوصاً در وصف پیامبر گرانقدر اسلام(ص) نقل شده است و نتایج بسیار خوبی هم در بر داشته است.

آراستگی ظاهری

روحانی و رهبر معنوی در اجتماع باید در قالب الگو و نمونه ی خوبی ها مطرح شود بنابراین امام جماعت باید به بهترین وجه ممکن لباس بپوشد، تمیز باشد، محاسن مرتب داشته باشد و از عطر خوشبو استفاده کند، مواظب نظافت دهان و دندان و احیاناً بوی بد دهان خود باشد و در مجموع مسأله ی نظافت ظاهری را فراموش نکند.

توانایی جسمی

در برگزاری نماز جماعت و سخنرانی ها لازم است مسائلی نظیر وقت دیگران و کهنولت سن حاضران مراعات شود حال اگر امام جماعت سن بالایی داشته باشد، طبیعتاً نماز طولانی می شود و ممکن است مأمومان خسته شوند.

درک موقعیت سنی نوجوانان و جوانان

موقعیت سنی جوانان و نیازها و روحیات آنان در این سنین باید مورد توجه قرار گیرد. لازم نیست همیشه از آنان بخواهیم در کلیه ی مراسم ادعیه و زیارات شرکت و گریه و زاری را پیشه کنند، زیرا نوجوانان و جوانان در کنار این مسائل معنوی، نیاز به تفریحات سالم و بانشاط، ورزش و آموختن دانش روز را دارند. تحرک و انرژی زیاد از خصوصیات این دوران است و جوانان به تنوع بیشتری نیازمندند.

دوستی با دانش آموزان

امام جماعت مسجد می تواند با کنار گذاشتن بعضی از محدودیت های کاذب یا غیر ضروری، بین خود و جوانان، آن ها را به خود نزدیک کند. به قدر معقول با آنان صحبت کند، احوال آن ها را در حالت عادی و غیر عادی جویا شود و حتی المقذور در همنشینی ها و مجالست ها همراه آنان باشد.

رویکرد جوان گرایی در انتخاب امام جماعت مسجد

معمولاً جوانان از همسن و سالان خود تأثیرپذیری بیشتری دارند تا بزرگترها و این به دلیل نزدیکی جهان احساسی و عاطفی آنهاست. در حال حاضر بیشتر ائمه جماعات مساجد افراد مسنی هستند که با دنیای پر از نشاط، هیجان و احساسی نوجوانان و جوانان بیگانه اند، هرچند افرادی هم وجود دارند که در جذب جوانان توانایی زیادی دارند. اما نیاز است که در میان امامان جماعت مساجد به جوان گرایی هم توجه داشته باشیم.

جوانان امروزی چون نمی توانند با امام جماعت بزرگتر از نظر سنی رابطه برقرار کنند و جواب پرسشهای خود را از او بگیرند پس به ایجاد فاصله می اندیشند و از او می گریزند.

برنامه های فرهنگی مسجد

ذوق، سلیق و افکار قاطبه نوجوانان و جوانانی که معمولاً حضور فعالی در مسجد دارند، مورد توجه قرار نمی گیرد. با توجه به شرکت تعداد بیشماری از نوجوانان و جوانان در مساجد، لازم است، در اجرای برنامه ها، سلیقه های آنان مد نظر قرار گیرد. اما برنامه ریزی سنتی موجب شده است تا نظرات و خواسته های این قشر نادیده انگاشته شود که این امر موجبات دلخوری و ناراحتی آنان را فراهم می سازد.

مسائل و مشکلاتی که در برنامه های فرهنگی، تبلیغی و دینی مساجد وجود دارند و باعث ایجاد فاصله بین جوانان و مسجد می شوند، عبارتند از:

۱- متنوع نبودن برنامه های مساجد و نیز روشهای تبلیغ و ناآشنا بودن گردانندگان آن با شیوه های نوین جذب نوجوانان و جوانان به مسجد و در مقابل متنوع و جذاب بودن برنامه های مراکز و اماکن تفریحی اجتماعی نظیر: باشگاههای ورزشی، کلوب ها، کافی نت ها، ماهواره و ... باید اذعان داشت که برنامه های بعضی از مساجد اغلب یکنواخت، کسالت آور و خسته کننده است.

۲- اعمال روشهای خشک و مستبدانه در بعضی برنامه ها و آموزشهای مذهبی و به کارگیری شیوه های غلط تعلیمی و درخواست اطاعت کورکورانه و بی قید و شرط که موجب بی علاقتی و دلسردی از دین و مراکز دینی به خصوص مساجد در میان نوجوانان و جوانان می شود.

۳- ملحوظ نداشتن شاخصهای مذهبی، فرهنگی، بومی، نژادی، زبانی و نیز عدم به کارگیری اولویت های اصلی در برنامه های فرهنگی-تبلیغی موجب شده است تا تعدادی از برنامه ها و فعالیتهای اجرایی برای نوجوانان و جوانان از نتایج مثبت و مطلوبی برخوردار نباشد.

۴- کمتر مشاهده می شود که در انجام برنامه های مذهبی و اسلامی از وجود اندیشمندان و صاحب نظران بزرگوار استفاده شود. استفاده از اساتید دانشگاهی و حوزوی مطلع، موجب اقبال نوجوانان و جوانان به مساجد خواهد شد.

۵- حاکم بودن افکار عام نگر، همراه با اجرای برنامه های عامه پسند و سنتی که اینگونه برنامه ها بیشتر مورد پسند بزرگسالان و سالخوردگان است.

۷- طولانی شدن برنامه های اجرایی مساجد، به ویژه سخنرانی و خطابه و عاظ، ائمه جماعات و مبلغین و نیز اقامه نماز و اجرای مراسم دعا و زیارت.

۸- خلاء برنامه ریزی منسجم، مرتب و منعطف در مساجد موجب شده است تا اغلب مساجد ما دچار برنامه های یکنواخت و کسل کننده شوند.

۹- حاکم نبودن روحیه جوان گرایی و تفکر جوانی و در نظر نگرفتن سلیق و نظرات جوانان، در برنامه ریزی فعالیت ها توسط مدیریت مساجد.

۱۰- منطبق نبودن برنامه های مساجد با نیازهای فکری و فرهنگی جوانان و متناسب نبودن با شرایط زمان و مسائل مبتلا به روز جامعه.

۱۱- فقدان تجهیزات، لوازم و ابزار مناسب نرم افزاری مدرن و روز در مساجد (رایانه، وسایل آموزشی و کمک آموزشی و.....)

۱۳- نبود برنامه های زمان بندی شده و تعریف شده کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت در مساجد.

پیشنهادات در رابطه با رفع کاستی ها و نواقص مربوط به برنامه ریزی های فرهنگی مساجد:

۲- در برنامه ریزی فرهنگی و دینی مساجد به نیازها، علایق و سلیق نوجوانان و جوانان توجه شود.

۳- انطباق محتوای برنامه های فرهنگی مساجد با نیازهای فکری جوانان، مقتضیات زمان، و مسائل مبتلا به روز جامعه.

۴- استفاده از تکنولوژی آموزشی روز در اجرای برنامه های آموزشی، فرهنگی، دینی و ... مساجد

۵- تشکیل بانک اطلاعات و مرکز اطلاع رسانی و گروه ویژه مطالعاتی و تحقیقاتی به منظور انجام پژوهش در مورد ارزیابی برنامه های فرهنگی مساجد.

۶- بهره گیری از وجود اساتید و صاحب نظران مشهور دانشگاهی و حوزوی در برنامه های فرهنگی و دینی مساجد.

۷- تنوع بخشیدن به محتوای برنامه های فرهنگی مساجد از نظر موضوع، روش و اجرا.

۸- استفاده از شیوه های نوین آموزشی در ارایه و انتقال مفاهیم و ارزشهای دینی و مذهبی به نوجوانان و جوانان.

« ۹- اصل آسان گیری » و « اصل اعتدال و میانه روی » در آموزش مسائل و مفاهیم دینی به نوجوانان و

جوانان از سوی مربیان دینی و مبلغین رعایت گردد.

۱۰- پرهیز از اجرای برنامه های یکنواخت، تکراری و خسته کننده.

۱۱- تجهیز مساجد به امکانات، لوازم و ابزار فرهنگی روز دنیا از قبیل کتابخانه های تخصصی، سالن مطالعه، کامپیوتر، وسایل آموزشی و....

۱۲- طرح کردن مسائل و مشکلات نوجوانان و جوانان محله و برنامه ریزی در راستای رفع و حل مشکلات آنان.

۱۳- عدم یکسو نگری در اجرای برنامه های فرهنگی مساجد.

۱۴- داشتن مدیریت زمان در برنامه های فرهنگی و دینی مساجد به طوری که سعی شود برنامه های اجرایی مساجد (سخنرانی ها، کلاسهای آموزشی، همایش ها، مراسم دعا و ...) کوتاه و متناسب با ظرفیت های جسمی، روحی و روانی، ویژگی های سنی و ذهنی مخاطبین طراحی و اجرا گردد تا از خستگی، دلزدگی و در نتیجه گریز جوانان از برنامه های فرهنگی مساجد جلوگیری به عمل آید.

۱۵- برنامه های فرهنگی و دینی مساجد برای نوجوانان و جوانان جذاب، مفید بوده و هنر و مهارت را به آنان بیاموزد. « زیستن دینی »

۱۶- مشارکت دادن نوجوانان و جوانان در امر برنامه ریزیهای فرهنگی و دینی و اجرای برنامه ها در جذب جوانان به مسجد مؤثر است.

۱۷- بسیاری از جوانان به این خاطر از مساجد دوری می کنند که آن را همیشه مکانی برای گریه، موعظه و عبادت می دانند در حالیکه اسلام نقش مسجد را علاوه بر عبادت، مکانی برای آموزش، تعلیم و تربیت و شادابی جامعه معرفی کرده است. اگر این روحیه شادابی و طراوت همراه با حفظ حریم های اسلام به مساجد برگردانده

شود، مکانی برای گرایش جوانان خواهد بود. اجرای برنامه های فرهنگی، آموزشی و هنری و برگزاری اعیاد اسلامی مثل قربان، نیمه شعبان، فطر، غدیر، میلادیه های ائمه اطهار(ع) و ... روح نشاط را به جامعه برمی گرداند.

خانواده

یکی از عوامل مهم در راستای برداشتن فاصله میان مسجد و جوانان و ایجاد حلقه عاطفی بین آن دو است. این وظیفه پدر و مادر است که کودک را از همان ابتدای کودکی با مسجد و انجام « خانواده ها » فرایض دینی مثل نماز و روزه آشنا کنند که در دین اسلام سفارش زیادی به آن شده است.

در روایات آمده است فرزندان خود را از کودکی به نماز و روزه عادت دهید تا تقید به فرایض در بزرگسالی برای آنان دشوار نگردد

اگر پدر و مادر فرزند خود را از کودکی به حضور در مسجد و خواندن نماز و عبادات عادت دهد، این سنت پسندیده رفته رفته در ذهن کودک نقش بسته و با آن مأنوس می گردد. مساجد نیز می توانند با برپایی برنامه های آموزشی و هنری اولین قدم را برای ایجاد این رابطه عاطفی بردارند.

مربی پرورشی مدرسه

امروزه، لازم است مدارس یک علاقه واقعی و باطنی برای حضور مستمر و ارتباط نزدیک دانش آموزان با مساجد در آنان ایجاد کنند. در این راستا، مدارس نباید فقط به ساختن نمازخانه ها اکتفا کنند. هرچند ساخت و توسعه نمازخانه ها اقدامی مثبت و ارزنده برای رسیدن به ارزشها و مقدسات والای دینی است، اما هیچگاه جای مساجد و اثرات سازنده ی آن را نمی گیرد. لازم است همه ی تلاش دست اندرکاران تعلیم و تربیت بر این باشد که پیوندی واقعی بین خانه، مدرسه و جامعه (این مثلث تربیتی) ایجاد کنند. البته این پیوند باید مستمر باشد نه

مقطعی. فرهنگ انس گرفتن با مسجد و در رأس آن نماز به عنوان یک حرکت ارادی، آگاهانه و مستمر باید از آغاز دوران کودکی در نظام تربیتی خانه، مدرسه و جامعه به عنوان یک اصل مهم تربیتی مد نظر قرار بگیرد.

سایر عوامل پیوند دهنده میان نماز و دانش آموزان

ترجمه و توضیح دعاها و اذکار

به منظور رفع بعضی شبهات و ابهامات که از سوی نوجوانان و جوانان مطرح می شود مثل اینکه چرا یک سری عبارات را به زبان عربی می خوانیم در حالی که نمی دانیم مخاطب ما کیست؟ حتی المقدور سعی کنیم به همراه دعاها، ترجمه ی آن ها را نیز به زبان ساده و روان بیان کنیم، تا ارتباط بین خواننده ی دعا و مخاطب او، یعنی خداوند را محکم تر کنیم.

بدون شک بیان قصه های لطیف و خاطرات زیبا و به یادماندنی

درباره نماز و اهمیت آن در زندگی در به تصویر کشیدن نگرش و رفتار پیشوایان، رهبران و الگوهای « هنر نمایش » و استفاده بهینه از محبوب در ارتباط با نماز می تواند تأثیرات بسیار مؤثر در گرایش نوجوانان و جوانان به مسجد و توسعه فرهنگ نماز داشته باشد.

نقش اصلی را می تواند ایفا نماید و نکته ای که « صدا و سیما » در تهیه، تولید و پخش این گونه برنامه ها در ارایه این گونه برنامه ها باید رعایت شود، توجه به ویژگی های سنی، ذهنی و شرایط فرهنگی - اجتماعی مخاطبان است.

به کارگیری روش محبت

از نیکوترین و و اساسی ترین روشهای تربیت دینی جامعه و عامل اساسی توسعه فرهنگ نماز، به است. با توجه به سرشت آدمی و تأثیرپذیری انسان از نرمی و دوستی و « روش محبت » کارگیری انزجار فطرت آدمی از تند

و خشونت گرایی، نیکوترین راه و رسم تربیت مذهبی کودکان و نوجوانان و همچنان عامل مؤثر در ترویج فرهنگ نماز آنان و ایجاد حلقه بین اقشار جوان و مسجد، به کارگیری روش محبت است.

یکی دیگر از روشهای ترغیب نوجوانان و جوانان به نماز و تشویق آنان برای حضور در مساجد « ترسیم چهره ای زیبا و جذاب از نمازگزاران و بیان ویژگیهای اخلاقی و رفتاری انسان های مسجدی » است تا دیگران با دیدن جلوه های رفتاری آنان در عرصه های مختلف به نماز و مسجد گرایش پیدا کنند.

نتیجه گیری :

نوجوانان و جوانان ما به طور طبیعی به کارهای نو و افکار جدید علاقمند هستند. آنان شیفته مطالب و مقالات تازه و سبک های نوین روزگار خود می باشند به سخنان جدید با کمال دقت گوش می دهند و درباره مطالب نو با علاقه فراوان گفتگو می کنند. بنابراین مسجدهای ما باید متحول شوند و پاسخگوی نیازهای روز جوانان باشند . مسجدها باید به امکانات و ابزارهای آموزشی و اطلاع رسانی روز دنیا مانند کامپیوتر، انواع سایت های مذهبی و فرهنگی، برنامه های آموزشی در رشته های مختلف و ... مجهز شوند. و جاذبه های کافی را برای جذب نوجوانان و جوانان به خود داشته باشند. وضعیت ظاهری مساجد، طولانی نشدن نمازهای جماعت، ویژگیهای امام جماعت، کتابخانه، فعالیت کانون های فرهنگی، هیأت امناء و ... از عوامل مؤثر در جذب نوجوانان و جوانان به مساجد می باشند.

پیشنهادات و راهکارهای عملی در زمینه : نماز ، قرآن و راهبردهای پرورشی

راهکارهای لازم و اجرایی :

- ۱- حضور کارشناسان و علما در مدرسه جهت ارائه مباحث مربوطه برای دانش آموزان به مناسبتهای مختلف
- ۲-حضور کلیه همکاران مدرسه هنگام نماز برای الگو شدن دانش آموزان در نمازخانه
- ۳-دعوت از تک تک اولیاء برای حضور در مدرسه و بازدید از قسمتهای مربوط به پرورشی از قبیل : نمازخانه ، کتابخانه ، مشاوره ، شورای دانش آموزی و ..

۴- برگزاری مسابقات کلاسی و آموزشی در زمینه احکام و مفاهیم نماز

۵- برگزاری اردوهای تفریحی و در حاشیه آن تبیین موضوع نماز

۶- بازدید از مساجد بزرگ سطح کشور و منطقه و علمای دینی در ارتباط با اهمیت و جایگاه ویژه مسلمانان در طول تاریخ و ادوار تاریخی اسلامی

۷- بهره گیری از بهترین نرم افزارهای الکترونیکی برای آموزش و آشنایی با نماز و نمازخوان

۸- دعوت از برگزیدگان مسابقات کشوری حوزه نماز جهت ترغیب دانش آموزان برای یافتن گرایش بسوی موضوع نماز

۹- دعوت از قاریان قرآن و برگزیدگان منطقه ای و کشوری جهت حضور در جمع دانش آموزان

۱۰- برگزاری مجالس انس با قرآن و برگزاری مسابقات دوره ای در نمازخانه مدارس

۱۱- برگزاری نماز جماعات و برنامه مسابقات در مساجد همجوار مدرسه

۱۲- برگزاری نماز کارتنی در دفتر آموزشگاه ممنوع شود.

منابع و مأخذ

قرآن کریم

موظف رستمی، محمدعلی؛ آیین مسجد (۳ جلد)؛ نشر گویه؛ تهران: چاپ اول بهار ۱۳۸۲

مؤسسه مسجد (حجت الاسلام قرائتی، تقی)؛ آیین امامت مسجد؛ نشر مؤسسه مسجد؛ قم: چاپ اول ۱۳۸۷

موظف رستمی، محمدعلی؛ تجارب مبلغین در خصوص جذب نوجوان و جوان به مسجد (از مجموعه ره پویه - انتشارات دارالمعارف؛ قم: چاپ اول بهار ۱۳۸۷